

Remissvar SOU 2024:50 Nätt och jämnt- Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Kommunstyrelsen i Ovanåkers kommun ställer sig bakom kommitténs betänkande *Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn* (SOU 2024:50).

Kommunen anser att de förslag som lämnas av kommittén skapar mer likvärdiga förutsättningar inom kommunsektorn. Kommunen ser att kommitténs förslag, trots att det ger mer likvärdiga förutsättningar, inte ger kommunerna samma förutsättningar.

Nedan följer Ovanåkers kommuns (Ovanåker) kommentarer kring de förslag som lämnas av kommittén.

Ovanåker vill särskilt uppmärksamma riksdagen på inkomstutjämnningen. Systemet ska ge kommunerna likvärdiga förutsättningar trots skillnader i skattekraft. Ovanåker anser att det krävs förändringar i inkomstutjämnningen för att i grunden skapa mer likvärdiga förutsättningar. Detta för att undvika att kommuner med låg egen skattekraft, som redan idag behöver hålla en högre skattesats, behöver höja sin skattesats väsentligt mycket mer än de med hög egen skattekraft. Detta särskilt om det blir tuffare ekonomiska förutsättningar för kommunsektorn i helhet vilket mycket talar för då det i närtid kommer att bli betydligt fler i befolkningen som är 80+, och som kan antas ha behov av kommunal service.

En övergripande kommentar som gäller för både kostnadsutjämnningen och LSS utjämnningen: Generellt kan det vara svårt att med en statistisk modell fånga upp de strukturella skillnader som finns mellan kommuner. Det tyder inte minst det faktum att denna kommitté föreslår förändringar i samtliga delmodeller jämfört med tidigare LSS och kostnadsutjämnning. Förändringarna handlar inte om en krona/invånare hit eller dit, för enskilda kommuner, utan väsentligt större belopp. Ovanåker sätter stor tilltro till de förslag som presenteras men är förvånade över hur stor skillnad det finns mellan befintligt system och kommitténs förslag för enskilda kommuner. Kommitténs förslag ger kommunerna mer likvärdiga förutsättningar än det befintliga, vilket gör att Ovanåker förordar att riksdagen antar de ändringar som föreslås.

Ovanåker använder sig av nettokostnadsavvikelser för att se om de olika verksamheterna är tillräckligt effektiva och om de kvarstående skillnaderna i så fall kan förklaras av politiska ambitioner. Exempelvis: I delmodellen för gymnasiet och IFO har Ovanåker i befintlig utjämning en relativt stor negativ nettokostnadsavvikelse men skulle med kommitténs förslag ha en nettokostnadsavvikelse nära noll för båda delmodellerna. Alltså gå från att vara ineffektiv eller ambitiös till att ha en effektivitet och ambition i likhet med riket. I var och en av dessa delmodeller handlar det om belopp i storleksordningen mellan 0,5% och 1% av skatter och generella statsbidrag. Förändringen av delmodellen för LSS utjämningen handlar om en positiv förändring för Ovanåker på, i storleksordningen, nära 2% av skatter och generella statsbidrag.

Ovanåker tycker att det finns stora problem att motivera införandebidrag. Om en kommun på grund av kommitténs förslag, vilket grundar sig i strukturella förutsättningar, blir "vinnare" ska den inte behöva kompensera de kommuner som blir "förlorare". Att en kommun är förlorare beror på att den haft en struktur som man tidigare blivit överkompenserad för, vilket talar för att finansiering bör ske via dess egna kapital eller genom en reglering av skattesatsen.

Att det finns ett utjämningsystem som ger kommunerna likvärdiga förutsättningar är av stor vikt för att hålla ihop Sverige. Om utjämningsystemet i grunden gett samma förutsättningar skulle skattesatserna i Sveriges kommuner i grunden vara lika och skillnaderna bara bero på skillnader i effektivitet och ambition samt på frivillig verksamhet (fritid, kultur m.m.) och andra faktorer, exempelvis pensionsskuld före -98, exploateringsintäkter osv, som det inte utjämnas för och där skillnader mellan kommuner föreligger.

4. Översyn av riktade statsbidrag

4.3.2 Kommittén föreslår skärpta beredningsrutiner och utformningskriterier för riktade statsbidrag

Ovanåker ställer sig positiva till kommitténs förslag

4.5 Förslag på riktade statsbidrag att inordna i det generella statsbidraget

Ovanåker har tilltro till att kommittén har gjort rätt bedömning men har svårt att själva bedöma de långsiktiga konsekvenserna. Konsekvensen på kort sikt är att Ovanåker får mindre anslag om de föreslagna statsbidragen inordnas i det generella. Detta eftersom flera av statsbidragen har en demografisk fördelningsnyckel. Statsbidraget för att säkerställa en god vård och omsorg om äldre fördelas så att kommuner med en större andel äldre i befolkningen får mer. Kommittén skriver att på längre sikt kan fördelningen antas återgå och bli tämligen likartad med hur fördelningen såg ut inom ramen för det riktade statsbidraget. Denna formulering antyder att kommittén själva har svårt att bedöma konsekvenserna.

5. Översyn av inkomstutjämningsen

5.3.2 Den länsvisa skattesatsen

Kommunen anser att det är bra att inkomstutjämningsen blir likvärdig för både kommuner och regioner.

Ovanåker anser att inkomstutjämningsen ska vara mer långtgående. Det är idag stor skillnad i skatteintäkter (kr/inv) mellan de kommunerna med låg egen skattekraft och de kommunerna med hög egen skattekraft.

Genom att en kommun får tillgodoräkna sig skattehöjning enbart på sin egen skattekraft så kommer en kommun med hög egen skattekraft få ut mer kr/inv än en kommun med låg egen skattekraft. Ovanåker anser att detta inte ger samma förutsättningar och tycker heller inte att det kan ses som ett utjämningsystem som ger likvärdiga förutsättningar.

Den egna skattekraften påverkas i hög grad av befolkningens sammansättning. En kommun med relativt hög andel äldre och barn och låg andel i arbetsför ålder kommer ha en lägre egen skattekraft. Demografin i en kommun är något som inte är lätt för den enskilda kommunen att påverka. Likaså är det svårt för kommunen att påverka var universitet/högskolor lokaliseras eller var staten väljer att lokalisera sina verksamheter.

5.3.3 Garantinivån

Lämnas okommenterad.

6. Översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner

En övergripande kommentar som gäller för både kostnadsutjämningsen och LSS utjämningsen: Generellt kan det vara svårt att med en statistisk modell fånga upp de strukturella skillnader som finns mellan kommuner. Det tyder inte minst det faktum att denna kommitté föreslår förändringar i samtliga delmodeller jämfört med tidigare LSS och kostnadsutjämningsen. Förändringarna handlar inte om en krona/invånare hit eller dit, för enskilda kommuner, utan väsentligt större belopp. Ovanåker sätter stor tilltro till de förslag som presenteras men är förvånade över hur stor skillnad det finns mellan befintligt system och kommitténs förslag för enskilda kommuner. Kommitténs förslag ger kommunerna mer likvärdiga förutsättningar än det befintliga, vilket gör att Ovanåker förordar att riksdagen antar de ändringar som föreslås.

Ovanåker använder sig av nettokostnadsavvikelser för att se om de olika verksamheterna är tillräckligt effektiva och om de kvarstående skillnaderna i så fall kan förklaras av politiska ambitioner. Exempelvis: I delmodellen för gymnasiet och IFO har Ovanåker i befintlig utjämningsen en relativt stor negativ nettokostnadsavvikelse men skulle med kommitténs förslag ha en nettokostnadsavvikelse nära noll för båda delmodellerna. Alltså gå från att vara ineffektiv eller ambitiös till att ha en effektivitet och ambition i likhet med riket. I var och en av dessa delmodeller handlar det om belopp i storleksordningen mellan 0,5% och 1% av skatter och generella statsbidrag. Förändringens av delmodellen för LSS utjämningsen handlar om en positiv förändring för Ovanåker på, i storleksordningen, nära 2% av skatter och generella statsbidrag.

6.2.1 Allmänna överväganden kring ersättningen för strukturellt löneläge

Ovanåker har svårt att se varför denna del ska ges större vikt. Kommittén har i betänkandet skrivit att:

”Det finns också exempel på komponenter som tycks ha ett motsatt samband med nettokostnader än det förväntade. Istället för att samvariera med ökade kostnader så samvarierar dessa med minskade kostnader. Det gäller ersättningarna för strukturellt löneläge samt befolkningsökning”.

Ovanåker anser att det behöver till ett bättre system för att beräkna strukturellt löneläge. Den arbetsföra befolkningen antas minska i stora delar av landet och det kan bidra till att kommuner i den glesare delen av landet behöver konkurrera med löneläge som en faktor för att attrahera arbetskraft. Geografiska svårigheter att attrahera arbetskraft bör ses som en strukturell faktor.

6.3 Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Ovanåker ställer sig bakom kommitténs förslag. Positivt att administration blir en del i modellen. Tveksamhet kring strukturellt löneläge.

6.4 Förskoleklass och grundskola

Ovanåker ställer sig bakom kommitténs förslag. Positivt att administration blir en del i modellen. Tveksamhet kring strukturellt löneläge.

6.5 Gymnasieskola

Ovanåker ställer sig bakom kommitténs förslag. Den uppdaterade gleshetsmodellen är positiv. Positivt att administration blir en del i modellen. Tveksamhet kring strukturellt löneläge. Ovanåker ser att kommitténs förslag ger en bättre överensstämmelse med kommunens kostnader.

6.6 Kommunal vuxenutbildning

Lämnas okommenterad.

6.7 Individ- och familjeomsorg

Ovanåker anser att delmodellen för individ- och familjeomsorgen likt LSS modellen borde hanteras i ett separat system. Som tidigare nämnts finns svårigheter att hitta modeller som på ett korrekt sätt beskriver en kommuns specifika struktur och vad som ger upphov till kostnader. För en mindre kommun likt Ovanåker kan myndighetsplaceringar av några få individer ha stort genomslag på kostnadsutfallet.

Även om det är bra att det finns en opåverkbarhet i modellerna ser kommunen problem då kommuner får kompensation oavsett om de har kostnader eller ej. Kommuner kan aktivt arbeta med kostnadsstrukturen, genom att flytta kostnaden till annan kommun, utan att förlora i utjämningsmodellen. Det kan exempelvis röra sig om att en kommun hjälper individer med stora stödbehov att flytta till andra kommuner, troligtvis med avsikten att det ska vara bättre för individerna. Det kan i praktiken innebära att kostnaden flyttas mellan kommuner men att den inte i tillräckligt hög grad kompenseras.

För Ovanåker innebär kommitténs förslag en bättre överensstämmelse mellan kommunens faktiska kostnader och de av modellen förväntade kostnader.

6.8 Äldreomsorg

Ovanåker ställer sig bakom kommitténs förslag. Positivt att administration blir en del i modellen. Tveksamhet kring strukturellt löneläge.

6.9 Befolkningsminskning (inom delmodellen verksamhetsövergripande kostnader)

Lämnas okommenterad.

6.10 Ersättning för eftersläpning (inom delmodellen verksamhetsövergripande kostnader)

Lämnas okommenterad.

6.11 Uppvärmning (inom delmodellen verksamhetsövergripande kostnader)

Lämnas okommenterad.

6.12 Byggkostnader (inom delmodellen verksamhetsövergripande kostnader)

Lämnas okommenterad.

6.13 Administration (inom delmodellen verksamhetsövergripande kostnader)

Positivt att merkostnaden för administrativ personal överförs till delmodellerna.

6.14 Gator och vägar (inom delmodellen infrastruktur och skydd)

Lämnas okommenterad.

6.15 Räddningstjänst (inom delmodellen infrastruktur och skydd)

Lämnas okommenterad.

7. Översyn av kostnadsutjämningsen för regioner

Ovanåker väljer att inte uttala sig om regionens kostnadsutjämningsen. Kommunen anser att det är regionernas fråga att fundera över.

8. Översyn av kostnadsutjämningsen för kollektivtrafik

Lämnas okommenterad

9. Översyn av LSS-utjämningsen

Ovanåker anser att det är bra att detta är en egen modell i utjämningsen. Om personalkostnadsindex inte speglar vårdtyngd ska den tas bort. Modellen borde ersättas med ett annat sätt att utjämna för vårdtyngd. Kommunen är överraskad över de stora skillnader det blir i utjämningsen i och med kommitténs förslag. Att använda rapporterade uppgifter ställer höga krav på att uppgifterna kontrolleras och kvalitetssäkras. Ovanåker upplever att det i dagsläget inte läggs tillräckligt med resurser på kontroll och kvalitetssäkring. Tveksamheter kring rapportering ger ifrågasättande av modellen. Ovanåker påverkas mycket positivt av den förändring som görs i modellen, i och med att personalkostnadsindex tas bort.

10. Översyn av strukturbidragen

Lämnas okommenterad

11. Införandebidrag

Ovanåker tycker att det finns stora problem att motivera införandebidrag. Om en kommun på grund av kommitténs förslag, vilket grundar sig i strukturella förutsättningar, blir "vinnare" ska den inte behöva kompensera de kommuner som blir "förlorare". Att en kommun är förlorare beror på att den haft en struktur som man tidigare blivit överkompenserad för, vilket talar för att finansiering bör ske via dess egna kapital eller genom en reglering av skattesatsen.

12. Effekter vid sammanläggningar

Lämnas okommenterad

15. Åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner

15.4.4 Stöd för omstrukturerings- och effektiviseringsåtgärder

Lämnas okommenterad

**15.4.5 Stöd till Rådet för främjande av kommunala analyser för jämförelser
och analyser av effektivitet**

Lämnas okommenterad